

וילך ב

תבוא וכתוב כי אתה תביא: און זיין ענטפער איז: (כתירוף הגמרא) אז דא (תבוא) רעדט זיך וואס משה האט געזאגט צו יהושע'ן (זקנים שבדור יהיו עמך כו') און דארט ווערט דערציילט וואס דער אויבערשטער האט געזאגט צו יהושע'ן (תביא על כרחם כו').

בפשטות איז אבער שווער צו לערנען אזוי אין רש"י — ווייל:

(א) דעמאלט וואלט רש"י געדארפט אנהויבן זיין פירוש, ולהלן הוא אומר כי אתה תביא גו"י, ע"ד ווי ער שרייבט אין אנדערע ערטער¹⁰?

(ב) רש"י האט געדארפט ברענגען אין דעם דבור המתחיל נאר דעם ווארט „תבוא“¹¹ (אדער „תבוא את העם“¹²) — פארוואס איז ער מעתיק די אלע ווערטער „כי אתה תבוא את העם הזה“?

א. אין פסוק „ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו גוי חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע ה' גוי ואתה תנחילנה אותם“, שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „כי אתה תבוא את העם הזה“ און איז מפרש: ארי את תיעול עם עמא הדין² משה אמר ליהושע זקנים שבדור יהיו³ עמך הכל לפי דעתן ועצתן אבל הקב"ה אמר ליהושע כ"י אתה תביא את בני אל הארץ אשר נשבעתי להם: תביא על כרחם וכו' (כדלקמן סעיף ד').

וואס איז דא שווער אין פסוק וואס צוליב דעם מוז רש"י אראפברענגען דעם לשון פון תרגום און די גאנצע אריכות פון זיין פירוש?

זאגן מפרשים⁶, אז רש"י קומט פאר-ענטפערן די סתירה פון די צוויי פסוקים — ובלשון הגמרא: „כתוב כי אתה

(8) ורש"י מקדים פירוש התרגום שאל יעלה על דעתך .. שצריך שיתפרש כי אתה תבוא את העם הזה פועל יוצא (כמו „תביא“ כו') — רא"ם כאן, ולהעיר מחתי"ע כאן: מתמני כו'.

(9) כבלקח טוב (פס"ז) עה"פ. או כהלשון בסנהדרין (זהר) שם.

(10) לדוגמא (בפרשה הקודמת) — פרש"י נצבים כט, ב.

(11) וגם בגמרא (ובזהר) לא העתיק כ"א „כי אתה תבוא“¹¹. וגז' שמעתי, „כי אתה“ י"ל שהוא רק סימן לאיזה כתוב הכוונה, ולהעיר שבוחר הלשון „ולבחר תביא“ (ולא „כי אתה תביא“).

(12) מכיון שעפ"ז משתנה הפירוש ד"א"ת (ע"ם).

- (1) פרשתנו לא, ו.
- (2) לשון התרגום. וראה לקמן הערה 17.
- (3) בדפוס ראשון דרש"י: שכנה עמה, ובדפוס שני: עמוד עמה.
- (4) פרשתנו שם, כג.
- (5) הטעם שרש"י מעתיק גם תיבות אלו * („אל .. להם“) — שלכאורה הו"ל להעתיק רק התיבות „כי אתה תביא“ (את בני ישראל), כמו שלא העתיק בהד"ה התיבות מן הכתוב כאן „אל .. להם“ — כי רק מתיבות אלו רא"ם שהם דברי הקב"ה (ולא דברי משה) כפרש"י שם **.
- (6) ראה רא"ם, דבק טוב ושיח כאן.
- (7) סנהדרין ח, א. ועד"ז בזהר פרשתנו רפד, א.

(*) אבל בחכמת שלמה שם (נהובא גם בגליון הש"ס שם — בהשמוט תיבת „הזהר“ וכ"ה בראש שם): כי אתה תבוא את העם הזה וכתוב כי אתה תביא את בני ישראל. וברש"י שם (בהד"ה): „כי אתה תבוא את העם“ (אבל ברש"י בע"ז: כי אתה תבוא וגו'). ואח"כ — „כי אתה תביא“.

(*) אבל בדפוס ראשון דרש"י, וכן בכמה כתי' רש"י — „בני ישראל וגו'“.

(**) ברמב"ן שם (וראה גם רא"ם שם) גרים ברש"י: כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי אהי עמך. וראה שקו"ט במיני תרגומא שם.

ברענגן אין א"י, און דערפאר דארף ער האבן א חיווק

ע"ד ווי עס שטייט שוין פריער אין פ' דברים¹⁶: אותו חוק כי הוא ינחילנה את ישראל.

איז בכדי צו שולל זיין דעם פירוש, איז רש"י מעתיק דעם לשון פון תרגום¹⁷, אז דער פירוש הפשוט פון „אתה תבוא את העם הזה“ מיינט „ארי את תיעול עם עמא הדין“ — דו וועסט אריינקומען מיט די אידן — מען איז נישט מוציא דעם ווארט „תבוא“ מפשוטו.

בלייבט דאך די שאלה: וואס איז דער טעם אין „אתה תבוא את העם הזה“ אויפ'ן „חוק ואמץ“? איז רש"י ממשיך „משה אמר ליהושע זקנים שבדור יהיו עמך כו"י: פון דעם וואס עס שטייט „אתה תבוא את העם הזה“ — דער עס¹⁸ (וואס איז געשטאנען פאר משה), ובראשם זיינען „ראשיכם שבטיכם זקנים“¹⁹ — איז דאך זיכער אז די זקנים²⁰ „יהיו עמך“; ובמילא האסטו נישט וואס צו מורא האבן פון „ואתה תנחילנה אותם“, ווייל זיי וועלן דיר העלפן:

(16) א. ל.ח. ועד"ו ואתחנן ג, כח: וחזקה ואמצהו

כי הוא יעבור ג' והוא ינחיל ג'.

(17) ומ"מ לא כתב „כתרגומו" — כי ההוכחה היא לא מפירוש התרגום, כיא מפירוש הפשוט של התיבות „תבוא את העם“: אלא שלתוספת ראי' מביא לשון התרגום, שגם התרגום מפרש כן.

(18) ומתורץ עפ"י למה מעתיק רש"י בהדיה גם תיבת „הזה“.

(19) לשון הכתוב ר"פ נצבים.

(20) ואינו אומר (גם), „ראשיכם שבטיכם“ — כי ה„ראשיכם לשבטיכם“ (כפרשי' שם) יכולים להיות עמו רק כאורא בפ"ע בנוגע לשבט שלו — וכאן מדובר ע"ד „העם הזה“.

(*) אבל בדפוס ראשון ושני דרש"י: כתרגומו (תרגו').

ג) ועיקר: איידער מ'לערנט דעם ווייטערדיקן פסוק „כי אתה תביא ג'“ איז דאך גארניט שווער. האט רש"י געדארפט זיך שטעלן (ניט אויף אונזער פסוק, נאר) אויפן פסוק „כי אתה תביא ג'“, ווען ס'ווערט די סתירה²¹?

ב. דער ביאור אין דעם: מיטן מעתיק זיין אין דעם דבור המתחיל אויך דעם ווארט „כי אתה תבוא ג'“ איז רש"י מדגיש, אז די ווערטער „אתה תבוא את העם הזה“ זיינען א נתינת טעם אויף דעם וואס עס שטייט פריער אין פסוק — „חוק ואמץ“.

ווערט מוקשה: מיט וואס איז „אתה תבוא את העם הזה“ (אז יהושע וועט אריינגיין אין א"י צוזאמען מיט אלע אידן) א נתינת טעם אויף „חוק ואמץ“?

[בדוחק וואלט מען געקענט זאגן, אז דאס קומט בהמשך צו פריער, וואו משה רבינו איז מחזק אלע אידן, אז אריינגייענדיק אין א"י זאלן זיי זיך נישט שרעקן פון „הגוים האלה“ — „חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם“²²; איז אזוי אויך ביים אנזאגן יהושע'ן אז ער וועט אריינגיין אין א"י (פונקט ווי אלע אידן) איז משה אים מחזק ער זאל זיך נישט שרעקן פאר הגוים האלה²³.

אבער דער פירוש איז א דוחק גדול: פון פסוק איז משמע אז דאס איז א ספעציעלער חיווק וואס איז שייך בלויז צו יהושע און א"י.

און מצד דער קשיא וואלט געקענט זיין א הוי אמינא (עכ"פ — בדוחק) צו לערנען אז דער טייטש פון „תבוא“ דא איז „תביא“ — דו וועסט זיי אריינגייענדיק.

(13) ע"ד פרש"י שבערה¹⁰.

(14) פרשתנו שם, ו.

(15) כהמשך הכתוב ויה' הוא ההולך לפניך ג' לא תירא ולא תחת. וראה ס"פ דברים.

משה אליין האט געבעטן ביים אויבערשטן (אין פ' פינחס²⁴) „יפקוד ה' גו' איש על העדה" און ער האט סומך געווען יהושע'ן „בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה .. בשתי ידי" ²⁵ אלס מנהיג²⁶ פון אידן; און אין דעם פסוק גוף²⁷ שטייט „ואתה תנחילנה אותם," אז יהושע וועט מנחיל זיין א"י צו די אידן — היינט ווי טייטשט רש"י בדברי משה „הכל לפי דעתן ועצתן"?

ד. ווייטער זאגט רש"י: אבל הקב"ה אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם תביא על כרחם הכל תלוי בכ טול מקל והך על קדקדן דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור.

איז ניט מובן:

א) ווי גערעדט פריער (ס"א) איז רש"י מפרש נאך דאס וואס ס'איז שווער אין פסוק על אתר — וואס איז שווער דא אין פסוק וואס צוליב דעם מוז רש"י אראפברענגן „אבל הקב"ה אמר כו'" (דער פירוש אין ווייטערדיקן פסוק „כי אתה תביא גו'")²⁸?

ב) פון אריכות לשון רש"י²⁹ — „תביא על כרחם הכל תלוי בכ טול מקל והך על קדקדן" — איז קלאר, אז ניט נאך האט דער אויבערשטער שולל געווען א הנהגה פון „הכל לפי דעתן ועצתן" (נאך די זקנים זאלן ניט האבן די גאנצע

ד.ה. די סיבה פארוואס יהושע דארף האבן חיוזק איז ווייל — „ואתה תנחילנה אותם," און „אתה תבוא את העם הזה" איז א טייל פון דעם חיוזק (אז „זקנים שבדור יהיו עמך").

ג. מ'דארף אבער פארשטיין דעם המשך הלשון פון רש"י „זקנים שבדור יהיו עמך הכל לפי דעתן ועצתן":

פון דעם וואס רש"י איז זיך ניט מסתפק מיט „זקנים שבדור יהיו עמך," און איז מוסיף „הכל לפי דעתן ועצתן," איז מובן, אז די זקנים, ניט נאך וועלן זיי אים העלפן, נאך אלץ וועט געטאן ווערן לויט זייער דעה און עצה: ד.ה. ניט נאך וועט יהושע ניט האבן די איינציקע דיעה, נאך אדרבה, די זקנים וועלן האבן די גאנצע דיעה³⁰.

איז תמוה:

א) פון וואנען נעמט דאס רש"י, אין פשוטו של מקרא?

ב) נאכמער: אין גמרא³¹ איז דער לשון³² „אתה והזקנים שבדור עמהם," ד.ה. יהושע מיט די זקנים³³; און רש"י איז משנה אז (ניט זיי וועלן זיין גלייך, נאך) „הכל לפי דעתן ועצתן"?

ג) ווי קען מען זאגן אז משה האט געגעבן די זקנים די גאנצע דיעה, בשעת

(20) וראה גם לקח טוב עה"פ: התייעץ בהם וחזן מהם אל תעשה דבר. אבל בדפוס ראשון דרש"י: אל תנהג עמהם בדרך גדולה אלא עשה ע"פ דעתם ועצתם וזהו תשא (תבוא) את העם הזה כלומר שוה להן כו'. וראה לקמן הערה 23.

(21) סנהדרין שם.

(22) וברייך וראש שם הגירסא (ע"ד פרש"י כאן): זקנים שבדור עמך. וראה הגירסאות בדק"ס שם (אבל חוכן כולם שווה).

(23) בפרש"י סנהדרין שם: „על פיהם עשה מעשה ולא תשתרר עליהם" — אבל זה אפשר לפרש שיהיו שווים (ראה הגירסא דלעיל הערה 20).

(24) כו, טז.

(25) פרש"י פינחס שם, כג.

(26) ראה פרש"י שם, טז, שם, יח.

(27) וראה במקומות שבהערה 16 (אלא ששם איז

מדברי משה ליהושע אלא ציווי ה' למשה).

(28) ולהעיר מחזקוני כאן ולקמן פסוק כג (שמפרש בכל מקום רק מה שנוגע על אתר).

(29) ובפרט שבגמרא איתא רק „טול מקל כו'". ובלקח טוב עה"פ: הכל יהו תחת רשותך טול מקל כו'.

(ג) וואס גיט צו דער סיום פון פרש"י
„דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור“
אין פירוש הכתוב?³³

(ד) וואס איז דער לשון „ולא שני דברים לדור“ — וויבאלד רש"י קומט שולל זיין די זקנים: (א) האט ער געדארפט זאגן „ולא הרבה (או כיו"ב) דברים לדור“, (ב) ולאידך: ווי אזוי ווייס מען טאקע אז „ולא שני דברים לדור“ — אפשר דוקא „ולא שבעים (ואחד)“, אבער „שנים“ קען יע זיין? ובפרט אז מען געפינט³⁴: הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני מארמ"צ על צבאותם?

ה. דער ביאור בכל זה:

דער תואר „העם (הזה)“ איז נישט א שם המעלה פון אידן³⁴. קומט אויס, אז מיט די ווערטער „אתה תבוא את העם מיינט דער פסוק, אז יהושע וועט זיין צו-זאמען אויך מיט די פחותים³⁵ שבישראל; לאידך, פון דעם וואס ס'שטייט „העם הזה“ איז מובן, אז דער פסוק מיינט דעם גאנצן עם, אויך ופשיטא — די עומדים בראש, די זקנים כנ"ל.

דעריבער לערנט רש"י אז דער פסוק וויל זאגן צוויי זאכן:

(א) פון דעם וואס עס שטייט „העם הזה“ — אט דער (מורה באצבע) עם, ופשוט אז די זקנים — לערנט מען ארויס אז די „זקנים שבדור יהיו עמך“.

(33) במרמא אפ"ל: (א) מפרש ומאריך יותר. (ב) הוא הוראה וכ"ל לזמן אחר. אבל רש"י לא בא אלא לפרש הכתובים כ"ל.

(34) וראו ו, כו. (35) ראה פרש"י בהעלותך שם, א. וראה שער היחוד והאמונה רפ"ז: עם מלשון עוממות כ"ל [שזהו גם כשכתוב „עמי“ — כשהם כשרים] (פרש"י שם) — כמוכן.

(35) להעיר ג"כ מכלי יקר כאן: כי יש בבני גמ מוקצים שנק' בשם עם, עיי"ש בארוכה.

דיעה: און נישט נאר זאלן זיי נישט בלייבן בשווה צו יהושע, אדער עכ"פ ווי יועצים צו אים — נאר נאכמער: די זקנים זאלן איבערהויפט נישט האבן קיין דיעה: יהושע דארף זיך אינגאנצן נישט רעכע-נען אדער אפילו נישט באראטן זיך מיט זיי („טול מקל והך על קדקדך")³⁶ —

איז נישט מובן: אמת טאקע אז היות ווי „דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור“ איז יהושע דער איינציקער „דבר“ ומנהיג פון אידן: אבער פון וואנען איז דער הכרח אז די זקנים זאלן אים נישט העלפן? ביי משה רבינו גופא זיינען דאך געווען די „שבעים זקנים“ וואס „ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך“³⁷; וואס דערפון איז געדרונגען אז אזא הנהגה איז נישט בסתירה צום כלל „דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור“ (ווייל סוף-סוף איז משה רבינו גע-ווען דער „דבר“ ושולט) — היינט וואו געפינט רש"י דעם הכרח אז ביי יהושע איז מושלל אויך אזא הנהגה?³⁸

(30) „דברי דוד (הובא בשי"ח) כאן: „ואיז סותר מיש זקנים שבדור עמך דגם זה אמת שלענין עצה טטול עצה מהזקנים אבל לענין הכח והממשלה לא יהי רק לך לבדך“ — אבל (נוסף שמי' ה"ז סותר להכ"ל לפי דעתו ופעתו, כפנים — הרי"ן מאריכות לשון רש"י משמע שגם עצה אי"צ ליטול מהם, כפנים.

(31) בהעלותך יא, יז. ולהעיר ג"כ משרי אלפים כ"ר — יתרו יח, כא ואילך. דברים א, ט ואילך.

(32) בחדא"ג סנהדרין שם כתב דמשה לא הי' יכול לישא את העם (ראה בהעלותך שם, יא"ב. שם, יז. ועד"ז דברים שם, ט, שם, יב). מצד המקבלים שהיו טרחנים וסרבנים .. ולכך אמר משה ג"כ ליהושע .. הזקנים שבדור עמך שלא תוכל לישא אותם לבדך אבל הקבי"ה א"ל כי אתה תביא שנתן לו כח והנהגה אליקית לפי הדור ההוא המקבלים הנהגה (אליקית) שהיו בעלי תורה וזכו ליכנס לארץ כ"ר — אבל בפרש"י (פינחס שם, יט) מפורש גם בציווי ה' אצל יהושע (בנוגע לדור שבכנסו לארץ): דע שטרחנין הם סרבנים הם כ"ר. ועד"ז בפרש"י ואתחנן ג, כח.

פירן למלחמה קען זיין נאָר איינער, און אויף דעם האָט משה געבעטן „איש על העדה“ און ער האָט סומך געווען יהושע'ן.³⁹

ובמילא איז קיין סתירה ניט פון דעם וואָס משה האָט פריער געבעטן „איש על העדה“ צו דעם וואָס ער האָט דאָ געזאָגט „הכל לפי דעתו ועצתו“ — ווייל דאָ האָט ער גלייך אויסגעטיילט: „תנחילה אותם“ — איז נאָר „אתה“, „והו' הוא ההולך“ — וואָס באַווייזט אויף מלחמה³⁹ — איז „לפניו הוא יהי עמד גו'“ און דער „הכל“ איז אַ חוץ הנל, דער „משא העם“ [און אויך דאָס גיט צו אין דעם „חזק ואמץ“, אַז ער וועט זיך אינגאַנצן ניט דאַרפן זאָרגן וועגן „משא העם“, דאָס וועלן טאָן די זקנים]⁴⁰.

ז. דאָס אַליין איז אָבער ניט גלאַטיק, ווייל ביים בן חמש למקרא לייגט זיך אַז יהושע האָט איבערגענומען די הנהגה פון משה אין אַלע פרטים⁴¹ — ניט נאָר בנוגע צו מלחמה (וחלוקה); ובפרט אַז דער אויבערשטער האָט געהייסן משה רבינו ניט נאָר צו סומך זיין יהושע, נאָר אויך „ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל“⁴² און דער

(ב) פון דעם וואָס דער פסוק איז מדגיש „העם“, לערנט מען, אַז יהושע וועט זיין אין איינעם („את — עם“) אויך מיט די פחותים פון אידן. ווי איז דאָס מעגלעך? — איז רש"י מסביר „הכל לפי דעתו ועצתו“: די זקנים וועלן האָבן די גאַנצע דיעה, ובמילא — איז יהושע אין דעם (דעה ועצה) גלייך מיט שאר העם.

ו. ווי שטימט דאָס וואָס „הכל לפי דעתו ועצתו“ מיט דעם וואָס משה האָט סומך געווען יהושע אַלס מנהיג פון אידן, כאמור ב' פינחס — באַוואָרנט עס רש"י בפירושו שם:

אויף „אשר יצא לפניו“³⁶ איז רש"י מפרש: „לא כדרך מלכי האומות שיושבים בבתייהם ומשלחין את חייליהם למלחמה כו'“, ד.ה. משה רבינו האָט געבעטן פאַר די אידן אַ מלך וואָס זאָל זיי פירן למלחמה. אויך האָט משה שוין אָנגעזאָגט³⁷ אַז יהושע ינחילה (ארץ ישראל) את ישראל — חלוקת הארץ (וואָס קומט בהמשך צו כיבוש הארץ, במלחמה). עס ווערט אָבער (לויט פרש"י) ניט דערמאָנט אַז משה זאָל האָבן געבעטן אויף אַ מנהיג וואָס זאָל אויף זיך אָנעמען „משא העם“, די הנהגה אין זייערע אינערלעכע ענינים.

וואָס וועט זיין מיט די ענינים? — איז ביים בן חמש למקרא קיין קשיא ניט: אַזוי ווי ביי משה רבינו גופא האָבן די שבעים זקנים געהאַלפן „במשא העם“, האָט משה גערעכנט אַז זיי וועלן דאָס ווייטער טאָן (אַליין)³⁸. משא"כ אַ מלך צו

(36) פינחס שם, יו.

(37) ראה הערה 16.

(38) וזה שאצל משה „נשא אתך“ (משא"כ יהושע לא ישא במשא העם) — כי „פני משה כחמה פני יהושע כלבנה“ (פרש"י פינחס שם, כ), ולכן חשב משה שאין בכחו של יהושע כ"א „יצא לפניו גו'“ למלחמה.

(39) להעיר ממטות לב, כח. מסעי לד, יז.

(39*) שופטים כ, ד. תצא כג, טו.

(40) ועפ"ז יומתק זה שבדברי משה לבניי (פרשתנו שם, ב ואילך) לא אמר משה מה יהי בנוגע ל„משא העם“ [אף שאמר להם „וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה“] רק אמר להם ד. יהושע הוא עובר לפניו גו' (שכיבוש הארץ יהי על ידו) — כי ב„משא העם“ לא יהי (לדעת משה) חידוש על הנהגה לפניו (בנוגע ליהושע), כי יהי ע"י הזקנים כבימי משה.

(41) ועייגי' פרש"י פינחס שם, טז: שירשו בני

את גדולתי... א"ל הקב"ה... כדאי הוא יהושע כו'.

(42) פינחס שם, כ.

„את בני ישראל“⁴⁷, וואס „בני ישראל“ איז א שם המעלה⁴⁸ פון אידן (ניט ווי „העם הזה“, כנ״ל סעיף ה׳).

און דערפון וואס דער פסוק איז משנה פון פריער און ביי „תביא“ שטייט „בני ישראל“ — נעמט רש״י ארויס, אז דערמיט איז מען מוסיף נאך אז ענין: ניט נאר וועט יהושע אנפירן „במשא העם“ פון דעם כלל ישראל, נאר ער וועט אויך שולט זיין אויף די אנשי המעלה צווישן אידן, די זקנים.

ובמילא, איז ניט נאר וואס „תביא על כרחם הכל תלוי בך“ — ניט ווי ביי משה וואו די זקנים „נשאו אחד במשא העם“, נאר אלץ וועט זיין אפהענגיק אין יהושע, נאר נאכמער — „טול מקל והך על קדקדו“: די שליטה („מקל“) פון יהושע איז אויף די זקנים ווי אויף אלע אנדערע אידן, די זקנים וועלן ניט האבן קיין דעה וועג „במשא העם“.

ט. עפ״ז קומט אבער אויס, אז די הנהגה פון יהושע איז פונקט א פאר-קערטע ווי הנהגת משה: ביי משה רבינו האבן די זקנים מיטגעהאלפן „במשא העם“ און ביי יהושע האבן זיי גאר קיין דיעה ניט געהאט. איז ניט גלאטיק: יהושע איז דאך משרת משה⁴⁹ וואס „לא ימיש מתוך האהל“⁵⁰, ופני משה כחמה ופני יהושע כלבנה⁵¹, וואס אורה איז פון אור החמה. ווי קומט עס אז זיין הנהגה זאל זיין פארקערט ווי די הנהגה פון זיין רבי׳ן⁵² — משה רבינו?

(47) ראה גם כלי יקר כאו. ש״ך עה״ת פרשתנו שם, כב.

(48) ראה וישלח לב, כט.

(49) משפטים כד, יג (וראה פרש״י שם). תשא לג,

יא. בהעלותך שם, כח.

(50) תשא שם.

(51) נסמן לעיל הערה 38.

(52) ובפרט שזוהו הטעם שנתמנה יהושע על

העדה — פרש״י פינחס שם, טו.

אויבערשטער האט געזאגט „וצוית“ אותו, על ישראל דע שטרחנין הם סרבנים הם“ כו״⁴³ — וואס פון דעם אלעם איז משמע, אז יהושע האט אויך איבערגענומען „משא העם“.

דארפ׳ן פארענטפערן בדוחק, אז וויבאלד עס איז געווען (נאר) „דעתן ועצתן“ פון די זקנים, אבער די עשר בפועל האט געטאן יהושע הייסט עס אויך הנהגה,

איז רש״י שולל דעם דוחק און איז ממשיך אז דאס וואס עס שטייט „תבוא את העם הזה“ — אז „זקנים שבדור יהיו עמך הכל לפי דעתן ועצתן“ — איז בלויז וואס משה האט געזאגט: „אבל הקב״ה אמר ליהושע כו״ תביא על כרחם כו״ — אז ער וועט אנפירן אויך מיט „משא העם“⁴⁶.

ח. נוסף אויפן שינוי וואס דא שטייט „תבוא“ און דארטן „תביא“ — איז צווישן די צוויי פסוקים פאראן נאך א שינוי: דא שטייט „העם הזה“ און דארטן

(43) שם, יט ובפרש״י. ועד׳ז ב׳ ואתחנן ג, כח ובפרש״י: וצו את יהושע, על הטרחות ועל המשאות ועל המריבות.

(44) ולהעיר שלשון זה (טרחנין סרבנים) כתב רש״י ב׳ בהעלותך (שם, יז) בנוגע למשא העם. וראה דברים א, יב (גבי שרי אלפים כו״).

(45) וראה פרש״י פינחס שם, טז: מנהיג שיהא טובל כל אחד ואחד לפי דעתו. פרש״י שם, יח: שיוכל להלוח כנגד רוחו של כל אחד ואחד.

(46) ולהעיר שבדברי משה נאמר רק „חזק ואמץ“ ולא „ויצו גו״ (ראה לעיל הערה 43), ורק הקב״ה אמר (פרשתנו שם, יד) „קרא את יהושע גו״ ואצונו גו״, „ויצו את יהושע גו״ ויאמר חזק ואמץ“ (שם, כג).

(*) בס״פ דברים: ואת יהושע צוית גו״ — אבל זה לפני הציווי ד׳ ואתחנן שם. וצו את יהושע וחוזהו ואמצוהו גו״. ולהעיר מתוספות הדר זקנים כאן.

ווי ער איז משרת (און מקבל פון) משה.
(ב) ווי ער איז לעצמו (נאך הסתלקות
משה) וואס דאן איז ער בחי' נער
וקטנות.

עס איז אבער פאראן א מעלה דוקא
אין דעם ענין פון נער וקטנות — ווי עס
שטייט⁵⁵ „כי נער ישראל (און דוקא
דערפאר) ואוהבהו“ — ווייל דוקא אין
דעם ענין פון נער וקטנות איז פאראן
דער ביטול⁵⁶ וקבלת עול מלכות שמים
מער ווי אין דער עבודה מצד גדלות
(במוח ולב), און דערפאר איז דוקא אין
דעם דא דער „ואוהבהו“ פון עצמותו
יח'.

און דאס איז דער חילוק צווישן די
צוויי פסוקים: „אתה תבוא את העם הזה“
איז ווי יהושע איז מקבל פון משה, און
מצד מדר' משה איז דער ענין הזקנים
(זה שקנה חכמה⁵⁸), עבודה שע"פ טעם
ודעת; אבער „אתה תביא את בני
ישראל“ זיינען דברי הקב"ה ליהושע,
מצד מעלת הביטול פון יהושע — „נער
ישראל ואוהבהו“ — און מצד דעם
ביטול שלמעלה מטעם ודעת דארף מען
ניט אנקומען צו די וואס קנו חכמה⁵⁹.

(55) הושע יא, א.

(56) ראה בארוכה אוה"ת בשלח ע' שפכ ואילך.
וראה ג"כ אוה"ת ואתחנן (ע' פז) שהעליו ע"ז
שהכניסה לארץ היתה ע"י יהושע הוא ע"ז זה
שבעבודה שע"י בחי' אספשא"מ זהו בחי' שע"ז בא
לכחי' בכל מאדן כו'. וראה ג"כ לקו"ש ח"ט ע' 13
הערה 65. שם ע' 57.

(57) סדיה כי נער ישראל שם.

(58) תויב (ופרש"י) קדושים יט, לב. קדושו יב, לב.

ב.

(59) ולהעיר מזה פרשתנו (דלעיל הערה 7): חד
תבא לבשרא לי' דיעול לארעא. כו' וחד תביא

(*) ורש"י לא פירש כן — כי זה שיהושע יכנס
לארץ מפורש כמ"פ לפניו ואין בזה חידוש.

אויף דעם איז רש"י ממשיך „דבר אחד
לדור ולא שני דברים לדור“ — וואס
דערמיט איז רש"י שולל בדרך רמז (ניט
נאך די שליטה פון די זקנים, נאר) אויך
— פון משה רבינו:

בחי' משה איז יהושע געווען משרת
משה און אינגאנצן איבערגעגעבן צו
משה'ן און משה'ס הנהגה; בשעת אבער
עס קומט די צייט אז יהושע זאל ווערן
דער מנהיג, האט שוין קיין ארט ניט
דער דרך און הנהגה פון משה רבינו.
בזמן יהושע דארף מען זיך פירן ווי עס
טראגט אויס מצד ענינו פון יהושע —
ווארום אויב יהושע וועט זיך פירן ווי די
הנהגה פון משה, וועט אויסקומען אז עס
זיינען פאראן „שני דברים“: יהושע און
משה (וואס יהושע גייט אין זיין דרך).⁶⁰

און וויבאלד אז „דבר אחד לדור ולא
שני דברים לדור“ איז די הנהגה פון
יהושע אנדערש ווי משה'ס הנהגה: משה
האט איבערגעגעבן (דורך „ואצלת“) א
טייל פון משה'ס העם צו די זקנים, אבער
יהושע דארף צו זיי ניט אנקומען.

— און דאס וואס בא' צי"מ איז געווען
„אהרן ומשה“ (כדלעיל ס"ד), איז ווייל
דארט איז ניט געווען אן ענין פון „דבר
לדור“, נאר אויספירן א שליחות
(מדויקת אויך אין אירע פרטים) פון
ארויספירן „בני מארץ מצרים“.

י"ד. פון יינה של תורה אין פרש"י:

עס שטייט אין חסידות⁶¹ אז אין
יהושע זיינען פאראן צוויי מדרגות: (א)

(53) ראה עדי' — לענין האבות, אדמור' הצ"צ
בחי' אדמור' האמצעי — לקו"ש ח"ה ע' 373 ואילך.
(54) ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (בהוספות
להמשך תרס"ו (בהוצאת תנש"א — ס"ע תקעח)).
וראה אוה"ת חנוכה שג, א. המשך תער"ב ח"ג ע'
א'תמ"ד. ועוד.

במיוחד אין די עשרת המבצעים הידוריים⁶³, און אז דאס אלץ דארף זיין דורכגענומען מיט „יפוצו מעינותיך חוצה“ — זיינען פאראן אזעלכע וואס טענה'ן, אז אמאליקע דורות אין ניט געווען אזא הנהגה. אין פריערדיקע דורות האט מען זיך ניט געקאכט באופן כזה אין אהבת ישראל. און וויבאלד אז ביז די לעצטע יארן, ווען דער רבי דער שווער איז געקומען קיין אמעריקע, איז ניט געווען די הנהגה — ווי קומט עס אז מ'זאל אנהייבן איינפירן „נייע“ עבודות?

אויף דעם ענטפערט מען „דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור“: עס קען טאקע זיין אז אין פריערדיקע דורות האט מען ניט געדארפט אנקומען צו אזא עבודה, אבער אין אונזער דור

ובדוגמא פון דעם מאמר (והוראת) חז"ל⁶⁴ אז ווען מען איז געקומען לבבל (ועד"ז — לבבל בזמן) און „בקעה מצא — וגדר בה גדר“

און דער רבי דער נשיא זאגט אז אין היינטיקע צייטן איז א הכרח צו עוסק זיין אין הפצת המעינות חוצה. און נאך-מער באגרת הקודש המפורסמת פון בעש"ט — אז אין דעם איז תלוי ביאת המשיח —

דארף מען זיך פירן לויטן דרך פון דעם „דבר“ ומנהיג פון דעם דור,

אז יעדערער וואס איז אין דעם דור דארף טאן אין דער עבודה, און דורכ-דעם איז קא אתי מר דא מלכא משיחא בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ נצו"י תשל"ד,
ש"פ האיזנו תשל"א)

63) בפרסיות: מבצע אהבת ישראל, חינוך, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, (בית מלא ספרים — יבנה וחכמי), גרות שבת קודש, כשרות, טהרת המשפחה.

64) עירובין ו, א, ק, ב. חולין קי, א.

ויל' אז דאס איז אויך מרומז אין דעם חילוק פון די אותיות צווישן „תבוא“ און „תביא“ — „תבוא“ איז מיט א וואו, און „תביא“ מיט א יו"ד⁶⁵:

„היינו מורה על ההמשכה מלמעלה למטה“⁶⁶ — וואס המשכה איז חוץ פון „עצם“, ובמילא מיט א מדידה והגבלה; און אין עבודה איז דאס די עבודה שע"פ טעם ודעת, וואו מ'דארף אנקומען צו די „זקנים“ וואס היטן אז די המשכה זאל קומען במקום הראוי:

„הי"ד (ש)היא בחי' נקודה לבד“⁶⁷, וואס ווייזט אויף ביטול⁶⁸. און מצד דער עבודה דארף מען ניט אנקומען צו די „זקנים“, ואדרבה — מצד דעם יו"ד ווערט אויפגעטאן אויך אין די זקנים דער ענין פון ביטול, „תביא על כרחם.. טול מקל והך על קדקדן“.

יא. פון די הוראות בנוגע לפועל פון דעם פירוש רש"י:

בשעת מען מאנט אין היינטיקע צייטן אז יעדערער מוז אפגעבן צייט אויף הפצת התורה והיהדות (בכלל, און

לבשרא לי' שלטנותא על ישראל כו' — כי מצד מדרגת משה (שלא נכנס לארץ) צריך באווארעניש שיהושע יכנס לארץ יי, משא"כ מצד הקבי"ה כו'.

60) ראה מנחת שי כאן: קדמאה וא"ו תניינא יו"ד.

61) אגה"ת פ"ד.

62) באגה"ת מפרש דהיי"ד קאי על חכמה (שוה"י מדרגת משה כידוע) — אבל שם קאי ביו"ד — (התחלה) דשם הוי', והכוונה כאן לזה שספי' המל' (חכמה תחאה) היא ג"כ יו"ד (פרדס שער האותיות פ"ג). ולהעיר מהענין דשני יודיו יו"ד דשם הוי' ויי"ד — (סיום) דשם אדני' (וחצי רמז, ב. יהל אור ע' תרפט. אוה"ת יצא, קצד, ב. רד, א. (כרך ה') ע' 1718 ואל"ף. ועוד).

(** ראה ג"כ תוספות הדר זקנים כאן.)

וילך ג

ב. ווי גערעט כמה פעמים, קען מען ארויסנעמען פון פרש"י על התורה "ענינים מופלאים" ⁷ אויך אין שאר חלקי התורה; און אזוי אויך בעניננו, איז לויט פרש"י, ווערט דוקא ע"פ פשוטו של מקרא, די אויבנגעבראכטע קשיא פאר-ענטפערט:

רש"י איז מפרש אין אונזער פסוק: "ויכתוב משה וגו' ויתנה" — כשנגמרה כולה נתנה לבני שבטו.

דאס וואס רש"י זאגט, "כשנגמרה כולה" איז מובן (ווי מפרשי רש"י ⁸ זיינען מסביר): כדי מ'זאל ניט מיינען (וויבאלד דער פסוק דערציילט דא ווי משה רבינו האט זי געשריבן און געגעבן) אז משה רבינו האט די ס"ת געשריבן נאר ביז דער פרשה און ניט ווייטער, און האט איר געגעבן א ניט דערשריבענע, זאגט רש"י אז ער האט זי געגעבן "כשנגמרה כולה".

[דערמיט איז פארשטאנדיק פארוואס רש"י איז מעתיק אין ד"ה אויך דעם ווארט "ויתנה" וכו', און זאגט ניט בקיצור: ויכתוב משה, כולה.

ווייל פון "ויכתוב" אליין איז ניטא קיין הכרח אז דאס איז "כולה". וויבאלד אבער עס שטייט אין פסוק, "ויתנה", איז דאס מכריח צו זאגן אז דער "ויכתוב" מיינט "כולה", ווייל משה וועט דאך זי ניט געבן ניט פארענדיקט].

עס איז אבער ניט מובן דער סיום פון פרש"י "נתנה לבני שבטו": לכאורה

א. אין פסוק ¹ "ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשואים את ארון ברית ה' ואל כל זקני ישראל", שטעלט זיך דער ראגא-טשאווער ² אויף די ווערטער "הכהנים בני לוי":

דער לשון "הכהנים בני לוי" שטייט אויך פריער אין סוף פ' שופטים ³ ביי דעם דין פון עגלה ערופה — "ונגשו הכהנים בני לוי גו'"; זאגט דארט דער ספרי: "אין לי אלא תמימים, בעלי מומים מניין ת' בני לוי", ד.ה. אז דער יתור לשון "בני לוי" קומט מרבה זיין אז אויך כהנים בעלי מומין ⁴ זיינען כשר לעגלה ערופה ⁵ —

פרעגט דער ראגאטשאווער, "וכאן מאי" — וואס קומט דא דער פסוק מרבה זיין מיט די ווערטער "בני לוי"? — דא האט דאך קיין ארט ניט צו לערנען אז דער פסוק איז מרבה בעלי מומים, וויבאלד דא רעדט זיך ניט וועגן עבודה וכיו"ב, וואו בעלי מומים זיינען פסול.

און דאס איז פון די געציילטע ערטער וואס דער ראגאטשאווער בלייבט ביי א קושיא ⁶.

(1) פרשתנו לא, ט.

(2) עה"ת כאן (ע' רסא).

(3) כא, ה.

(4) בספרי (הובא ברש"י) עה"פ (שופטים יח, א), לא יהי לכהנים הלויים כל שבט לוי מרבה בעלי מומים ממש, "כל שבט לוי". ואכ"מ.

(5) וגם לברכת כהנים כשרים, בהמשך הכתוב כי הם בחר גו' ולברך גו', וכבספרי שם. וראה תענית כו, רע"א ובתורה א.

(6) וידוע דכ"ק מ"ח אדמירא אמר עליו "שר מהר"ה".

(7) לי השליה במס' שביעות שלו (קפא, א).

(8) ראה גו"א, ס' זכרון (בפ"ה הא') וח"י ופי' מהר"ק כאן. ש"ח ומשכיל לדוד באוירא.